

نقدی بر فیلم مستند «فرشاد آقای گل» شرکت کننده در سومین جشنواره مستند

درس استفاده از آرشیو نسخه وطنی

محمود صادق لو

وقتی می خواهیم یک مستند فوتبالی ببینیم بی اختیار یاد نمونه های خارجی می افتیم؛ آن هایی که با آرشیو غنی خود، تماشاگر را سرشار از شور می کنند. مستند «فرشاد آقای گل» اما با هوشمندی می فهمد که مانند نمونه های خارجی، آرشیو غنی در اختیار ندارد. لذا در همان ابتدای فیلم از عکاسانی که کارهای آن ها در این فیلم استفاده شده، تشکر می کند. راوی فیلم یک عکاس است و مطمئناً وقتی کارگردان می خواسته فیلم را بسازد در مورد روایت آن خیلی با خود کلنجار رفته است. اما در همان ابتدای فیلم است که کارگردان با میزانشن های مصاحبه، توی ذوقمان می زند. با ورود قهرمان اصلی فیلم می فهمیم که با یک فیلمبرداری آماتوری طرف هستیم. فیلمبرداری آماتوری در فیلم یکی از اسطوره های فوتبال ایران، کمی طعنه آمیز است. چرا؟ چون در مقایسه با نمونه های خارجی این احساس را به دست می دهد. اما کم کم که جلو می رویم آرشیو فیلم نظرمان را جلب می کند. خللاقت، مسئله خیلی حساسی است، هر کارگردانی نمی تواند ادعا کند که اثر خلاقانه ای ساخته است. وقتی یک مستند ورزشی یا یک مستند شخصیت محور ساخته می شود بهتر است به استانداردهای بین المللی مراجعه شود، می توان فیلمی را که او کرآینی ها در مورد «والری لوبانوفسکی» ساختند یا مستندی که در مورد «استیون اسپیلبرگ» ساخته شده را دید. مورد دوم مورد بهتر است چون قهرمان اصلی زنده است. این موضوع چه در نحوه روایت و چه در نحوه فیلمبرداری فیلم «فرشاد آقای گل» رعایت نشده است. کارگردان می تواند بگوید که من روش خود را داشتم، تماشاگران هم می توانند بگویند آقای کارگردان روش شما توی ذوق می زند، این که شما راوی را یک عکاس خیالی قرار داده اید که با صدای نه چندان مناسب قرار است قصه ای خیالی را روایت کند و صله ناجور فیلمی است که قصه اش را خود روایت می کند. کارگردان می توانست به جای صدای آرام گوینده متن یک دانای کل را برای روایت فیلم خود انتخاب کند. در مستند «اسپیلبرگ» هیچ راهی وجود ندارد و مصاحبه شوندگان از جمله شخصیت اصلی فیلم را جلو می برند. ایراد اصلی بین روایت دقیقاً آنجایی است راوی فیلم در مورد فوتبال حرف نمی زند. روایت فیلم وصله ناجور فیلم است. در فیلمبرداری فیلم، بهتر است هیچ حرفی ننسیم. «فرشاد آقای گل» اما در آرشیو و در مورد فرم استفاده از آن از بقیه فرم فیلم جلو می زند. کارگردان به خوبی توانسته آرشیو را در کنار هم قرار دهد. مخاطبان فیلم کسانی نیستند که فرشاد پیوس را نمی شناختند. مخاطبان فیلم هستند که با او و گل هایش زندگی کرده اند. فیلم برای نسل آینده ساخته نشده است، فیلم برای نسل گذشته ساخته شده است. مشخص است کارگردان به شدت عاشق فرشاد پیوس است، چون بازی هایی هم بودند که فرشاد پیوس در آن ها بد بازی کرده بود اما به آن ها پرداخته نشده است. فیلم، اسطوره پردازی محض است چیزی شبیه به تودهنی برای بازیکنان فعلی آبی و قرمز. فیلم داریم در مورد عشق به فوتبال در دورانی که پولی در آن نبود حرف می زند، اما هیچ گاه تحلیل ارائه نمی دهد. چگونگی به مهارت رسیدن پیوس و هم نسلان او را در دو جمله می گوید و آیا این دو جمله کافی است؟ با تمام ایرادات، فیلم کشش فوق العاده ای دارد، به خاطر سه دلیل مهم: کیفیت فوتبال خود قهرمان فیلم، چیدمان آرشیو و روایت درست کارگردان و البته جنبه نوستالژیک فوتبال در دهه ۶۰. «فرشاد آقای گل» ادای دینی به پرسپولیس دهه ۶۰ است. حتی اگر از علی پروین متنفر باشید فیلم کاری می کند که عاشق او شوید. در کل «فرشاد آقای گل» فیلمی برای مخاطب خاص است؛ مخاطب خاص جز یک پرسپولیسی نمی تواند باشد.

سیدشهاب الدین موسوی کارگردان «شکاف» در گفت و گو با «صبا»:

فاصله طبقاتی را در این مستند بررسی کردیم

گروه تلویزیون
گفت و گو

نظرات مردمی جنبه مشترک فیلم «شکاف» و جشنواره مستند سیماست سیدشهاب الدین موسوی در فیلم مستند «شکاف» به فاصله طبقاتی در جامعه امروز می پردازد و در یک قیاس زمانی، جنبه های فرهنگی، سیاسی و قانونی موثر در ایجاد شکاف طبقاتی را بررسی می کند.

او همچنین در خصوص جشنواره مستند سیمایان کرد: جشنواره مستند سیمایان دارای جنبه های مثبت و ویژگی های بسیار خوبی است. بزرگ ترین حسن آن پخش فیلم ها از تلویزیون است که باعث ایجاد یک باز خورد مناسب در جامعه می شود. به طوری که این باز خورد های مردمی به صورت آرای مردمی بروز پیدا می کند. همان طور که در فیلم «شکاف» هم خواهید دید، من به شخصه برای نظرات و آرای مردمی جایگاه ویژه ای قایل هستم و این جایگاه ویژه در جشنواره مستند سیمایان ستودنی است.

سومین جشنواره تلویزیونی مستند سیمایان از ۱۵ تیر ماه با پخش آثار راه یافته به مرحله مسابقه، کار خود را آغاز کرده است و فیلم مستند «شکاف» نیز روز یکشنبه ششم مردادماه ساعت ۱۹ از شبکه مستند روی آنتن می رود و ساعت ۲۴ و ۱۱ صبح روز بعد باز پخش می شود.

تصویربرداری فیلم به عهده سامان مختاری بود و تهیه کنندگی اثر را علی نظری به عهده داشتند. مشاوران کارگردان آقایان امین متین و مصطفی آتش مرد بودند و فیلم در سایه حمایت های خانه مستند تولید شد. کارگردان فیلم مستند «شکاف» در خصوص این فیلم تصریح کرد: این فیلم به احساس مردم از فاصله طبقاتی موجود در جامعه با آن چیزی که در حقیقت وجود دارد می پردازد. در مسیر داستان، ابتدا نظرات مردم درباره فاصله طبقاتی، تفاوت های دوران گذشته با دوران فعلی، میزان سطح آرامش موجود در جامعه در برهه های زمانی مختلف بررسی می شود و در ادامه، فیلم پس از بررسی جنبه های فرهنگی به حوزه سیاست و تاثیر قانون روی این اختلافات ورود می کند. در پایان به بررسی یک نتیجه گیری در زمینه همین اختلافات طبقاتی یا بهتر بگویم شکاف طبقاتی می پردازد.

سیدشهاب الدین موسوی؛ کارگردان فیلم مستند «شکاف» در گفت و گو با «صبا» درباره سابقه هنری خود گفت: در سال ۱۳۷۲ و در تهران به دنیا آمدم. در رشته کشاورزی تحصیل کرده ام و از سال ۹۴ به طور حرفه ای وارد کار هنری شدم. در دو اثر به کارگردانی آقای ضیاء حاتمی درباره خرمشهر، دستیار تدوین بودم و در سال ۹۵ اولین فیلم مستند خودم را به نام «کفش غیرملی» ساختم. همچنین تدوین برنامه «چهل تیکه» که از شبکه نسیم پخش می شد هم به عهده من بوده است.

او افزود: ایده این فیلم و مرحله پژوهش آن قبلاً انجام شده بود و پیشنهاد ساخت اثر از طرف خانه مستند به من داده شد. مدت فیلمبرداری این کار چیزی حدود دو ماه بود اما بیش از یک سال و نیم زمان صرف تدوین و مراحل پایانی کار شد. موسوی در معرفی عوامل فیلم خود افزود: